

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра слов'янської філології та перекладу

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія російської критики та журналістики

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки 014 Середня освіта, 035 Філологія
(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність Мова та література(російська)
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація 014.02, 035 Мова і література (російська)
(назва спеціалізації)

факультет грецької філології та перекладу
(назва факультету)

Робоча програма «Історія російської критики та журналістики» для студентів
(назва навчальної дисципліни)

за напрямом підготовки 014 Середня освіта, 035 Філологія, спеціальністю «Мова та література (російська)».

Розробники: к. ф. н., старший викладач Волік Н.А., к. ф. н., доц. Гусєва О.І.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри слов'янської філології та перекладу

Протокол від «27» серпня 2020 року, № 1

В.о. завідувача кафедри В.Я. Звиняцьковський

(підпис)

(Звиняцьковський В.Я.)
(прізвище та ініціали)

© Волік Н.А., 2020 рік
© Гусєва О.І., к. ф. н. доц.
2020 рік
© МДУ, 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки, 01 Освіта</u> (шифр і назва)	За вибором	
	Напрямок підготовки <u>035 Філологія, 014 Середня освіта</u> (шифр і назва)		
Модулів – 2	Спеціальність: <u>«Мова та література (російська)»</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		4-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання <u>«Критическая статья на художественное произведение (по выбору)»</u>		Семестр	
Загальна кількість годин – 30		7-й	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>Бакалавр</u>	14 год.	
		Практичні, семінарські	
		16 год.	
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		59 год.	
		Індивідуальні завдання:	
		1 год.	
Вид контролю:			
залік			

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%) для денної форми навчання: ауд. заняття – 37%, самостоятельная работа - 55%, індивідуальна робота – 8%.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

У цій програмі представлена історія класичної російської літературної критики від її зародження в XVIII ст. до першої чверті XX ст.

Курс «Історія російської критики і журналістики» представлений як гуманітарна дисципліна, що володіє яскраво вираженою професійною спрямованістю, тобто орієнтована на формування уявлень про літературному процесі, журнальної боротьбі, видатних майстрів літературно-журнальної критики, про різних прийомах і принципах аналізу художніх творів, на вироблення умінь виявляти і аналізувати ідейно-теоретичне, жанрова і стилістична своєрідність літературно-критичних творів.

Критика розглядається як теоретико-естетична «самосвідомість» літератури і спосіб осмислення різних літературних напрямків у тісних і різноманітних зв'язках з суспільно-культурним життям, журнальної боротьбою, політичними і естетичними пріоритетами суспільної свідомості. У програмі представлені різні течії російської літературної критики, тісно пов'язані з історико-літературним процесом, розвитком філософської та естетичної думки.

Особливу увагу укладачі приділяють епосі розквіту журнальної критики XIX ст. у її взаємодії з провідними літературними напрямками, формуванню основних літературно-критичних методів і класичних жанрів. Кожен розділ програми включає матеріал про основні суспільно-літературних та літературно-художніх виданнях, видатних майстрів критики, жанровому різноманітті літературно-критичних робіт, прийомах і способах аналізу літературних творів, методах ведення полеміки.

Програма розрахована на студентів старших курсів і поряд з курсом теорії літератури завершує цикл літературознавчих дисциплін. Курс лекцій з історії критики в поєднанні з практичними заняттями покликаний ознайомити студентів з науковими принципами та прийомами естетичної та соціальної оцінки літературних явищ, тобто з теорією літературної критики, а також прищепити їм навички письмового оформлення своїх суджень у вигляді рецензії або критичної статті, передбачених у результаті роботи.

Мета курсу – вивчити процес становлення і основні етапи розвитку літературної критики в Росії, виявити характер її взаємозв'язків з розвитком літератури, естетики, філософії, журналістики, розкрити її роль у літературному процесі і російському громадському русі протягом XVIII–XIX ст.

У лекційному курсі розглядаються проблеми періодизації літературної критики, її типологічні та жанрові різновиди, проблеми методології. На розсуд викладача, провідного курсу, матеріал розподіляється між лекційними та практичними заняттями. Частина тим може бути винесена для самостійного вивчення.

Програма курсу призначена для вивчення протягом першого семестру. Передбачає 10 годин лекційних і 8 годин практичних занять, 27 годин самостійної роботи.

Форми контролю: опитування на практичних заняттях; ІНДЗ; МКР, контроль самостійної роботи студентів.

Підсумковий контроль – залік.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Російська критика і журналістика XVIII століття.

Тема 1. Критика як наука. Специфіка критичної думки. Періодизація російської критики і журналістики.

Класицистична критика і журналістика. Нормативно-жанровий і граматико-стилістичний критерії класицистичної критики. Роль В. К. Тредіаковського у розробці літературно-критичних проблем. Поняття "критика", увага до граматичних і стилістичних норм, внесок у вчення про оду, героїчної поеми і комедії.

Значення праць М. в. Ломоносова для розробки основних понять і прийомів класицистичної критики. "Лист про правила російського вірша". «Риторика.» Вчення про три «штилях». Звернення Ломоносова до актуальних питань літературної теорії і практики журналістики («Про нинішній стан словесних наук в Росії», «Міркування про обов'язки журналістів...»).

А. П. Сумароков. Розробка теорії класицистичного мистецтва. «Епистола про стихотворстве». Внесок Сумарокова в розробку критеріїв оцінки художніх творів («Дві оди»). З'єднання критики з журналістикою, діяльність в якості критика і видавця "працьовитої бджоли".

Літературно-критична полеміка М. в. Ломоносова, А. П. Сумарокова і В. К. Тредіаковського.

Еволюція жанрів критики класицизму і принципів оцінки художніх творів від критерію «правил» і «правильності» до критерію смаку. Літературно-критичні судження в художніх творах і теоретичних трактатах. Полемічний розбір. Теоретичний трактат. Міркування.

Внесок Г. Р. Державіна в розробку питань естетики і критики («міркування про ліричну поезію або про оду»).

Критика сентименталізму і журналістика як «наука смаку». Н. М. Карамзін-основоположник російського сентименталізму і "засновник критики в російській літературі" (В. Г. Белінський). Журнальна та видавнича діяльність, оформлення нових жанрів літературної критики (рецензія, літературний портрет і ін). Вчення Н. М. Карамзіна про критику як про "науку смаку" і про стиль як про складову частину сентиментальної естетики («що потрібно автору?»; «Чому в Росії мало авторських талантів?»). Статті Карамзіна на історико-літературні теми, Розробка питання про особистість письменника, про Європейський літературний рух, про співвідношення національно-самобутнього і загальнолюдського в літературі. Оцінка сучасного стану та історії російської літератури з точки зору сентиментальної програми. Розробка жанрів оглядово-критичного передмови, літературного портрета, проблемної статті, рецензії. «Пантеон російських авторів» як один з перших дослідів критичної історії літератури. Доброзичливість критичних і полемічних виступів Карамзіна.

Сатирико-публіцистична спрямованість журнальної та літературно-критичної діяльності представників "просвітницького реалізму". Виступи проти класицизму і сентименталізму, Боротьба за зв'язок мистецтва з дійсністю, за національно-патріотичні основи літератури. Змістовність, щирість, природність, життєва і художня правда як основні критерії оцінки літератури. Розробка теорії російської сатири і драми. "Досвід історичного словника про російських письменників" Н. І. Новікова. Журнально-видавнича діяльність І. А. Крилова, критичні виступи І. А. Крилова в "глядачі", "Санкт-Петербурзькому Меркурії" і "Поштою

духів". Діяльність Н. І. Новікова-журналіста, видавця і критика. Літературно-критичні теми в творах А. Н. Радищева. Літературно-публіцистичні твори Д. І. Фонвізіна.

Змістовний модуль 2. Російська критика і журналістика XIX століття.

Тема 2. Романтичні течії в літературній критиці (1810-1830-е рр.)

Романтизм як творчий метод, літературний напрямок і як віяння часу (осмислення історичного минулого, національної самобутності, загострений інтерес до внутрішнього світу людини) Розробка понять про романтичної поезії і народності. Оглядово-аналітичний характер критичних виступів представників романтизму (жанри огляду, огляду, «погляду» та ін).

Програма раннього романтизму в статтях В. А. Жуковського і К. Н. Батюшкова. Суб'єктивний і емоційно-смакової принципи критики в поєднанні з теоретичним аналізом. Оглядово-аналітичні жанри в критичній діяльності В. А. Жуковського («Про критику», «Письменник у суспільстві», «Про моральну користь поезії»). Розвиток жанру літературного портрета («про сатира і сатирах Кантеміра», «про байку і байки Крилова»). В. А. Жуковський про історію літератури і своєрідність творчості сучасників.

Роль К. Н. Батюшкова в розробці романтичної критики («Щось про поета і поезії», «Мова про вплив легкої поезії на мову»). Судження К. Н. Батюшкова про натхнення, про зв'язок поезії з життям суспільства.

Програма громадянського романтизму в критиці декабристів. Основні видання: альманах "Полярна зірка", журнали "Змагальник освіти і благодійності", «Син Вітчизни".

Громадянська («декабристская») критика і журналістика і питання ідейного виховання і освіти співвітчизників. Розробка понять народності, романтизму, історизму та зв'язку літератури з суспільно-політичним життям. Теоретична постановка питання про романтизм (Трактат О. Сомова» про романтичну поезію " та ін.).

Висока ідейність, громадянськість, народність і патріотизм як основні критерії критики. Різні течії всередині декабристської літератури і критики.

Значення оглядів А. А. Бестужева для розробки найважливіших положень літературної критики. Осмислення історії літератури з точки зору відображення в ній героїчного початку і цивільного вільнодумства. П. А. Вяземський про народність літератури і про романтизм А. С. Пушкіна. В. К. Кюхельбекер про різні течії в романтизмі. Судження про національну самобутність літератури. Оглядово-аналітичний характер літературно-критичного створення. Головна критична робота «Про направлення нашої поезії, особливо ліричної, в останнє десятиліття». Своєрідність позиції К. Ф. Рилеева-критика. К. Ф. Рилеев про громадянськість літератури, про "істинної поезії". Листи до А. С. Пушкіну.

Тема 3. Становлення і розвиток реалістичної критики 1830-1840-і рр .. формування концепції російського критичного реалізму

Літературно-громадський рух і своєрідність літературно-критичного процесу 1826-1840-х рр .. XIX в. В. Г. Белінський, його роль у розвитку літератури та літературної критики. «Журнальний період» в історії вітчизняної словесності. Западничество і слов'янофільство.

Основні друковані органи, їх ідейно-естетична спрямованість і доля. «Телескоп.» «Московський спостерігач». «Сучасник.» «Вітчизняні записки» А. А. Краєвського як осередок кращих творів російської літератури, досягнень європейської наукової думки. «Москвитянин». Доля «Московського телеграфу». Комерціалізація журналістики. Проблема словесності і торгівлі.

Становлення «натуральної школи» російського реалізму.

А.С. Пушкін-критик і його внесок у розробку реалістичної естетики. Історико-літературні Узагальнення, осмислення літературних напрямків, оцінки письменників і творів. Судження Пушкіна про прозу, народність, історизм, «істинний романтизм» і критерії критики.

Н. В. Гоголь-критик. Гоголь про Пушкіна. Гоголь про «справжньої національності», про своєрідність російської літератури і журналістики («Кілька слів про Пушкіна», «Про рух журнальної літератури в 1834 і 1835 р.»). Виступи проти журнального «тріумвірату».

Літературно-критичні судження в " обраних місцях...". Автокритика. Концепція загального розвитку російської літератури, викладена в статті "в чому ж, нарешті, істота російської поезії і в чому її особливість". Полеміка з В. Г. Белінським.

Н. І. Надеждин як попередник В. Г. Белінського. Н. І. Надеждин про народність і демократизм літератури. Філософська та естетична позиція журналу «Телескоп». Надеждин про синтез романтизму і класицизму, про новий, «природному» мистецтво, його основні тези («де життя, там і поезія», новітнє мистецтво має «врівноважити душу з тілом» та ін). Теоретична і критична розробка прозових жанрів («літописи вітчизняної літератури»). Полеміка з реакційною критикою. Протиріччя в позиції Надеждина, своєрідність літературно-критичних оцінок творчості А. С. Пушкіна.

В. Г. Белінський і його роль у розвитку російської критики. Основні періоди діяльності В. Г. Белінського, його ідейно-філософські шукання, шлях від ідеалізму до матеріалізму, від критики "абсолютної" до критики діалектичної. Творче сприйняття традицій критики попередніх десятиліть.

Основні положення естетичної та історико-літературної концепції Белінського. Судження про сутність мистецтва, про поділ поезії на положи і види, на "реальну" і "ідеальну" , про художність, "свідомості" і "несвідомості" творчості, про типове. Белінський про народність літератури. Белінський про двох основних напрямках в російській літературі.

Діяльність В. Г. Белінського у виданнях М. І. Надеждина "Телескоп" і «чутка». «Примирення з дійсністю» та його відображення в літературно-критичних статтях кінця 1830-х – початку 40-х рр .. («Гамлет, драма Шекспіра», «Нариси Бородинської битви. Твір Ф. Глінки», «Горе від розуму. Твір А. С. Грибоедова» та ін). В. Г. Белінський в «Вітчизняних записках». Теоретично-концептуальне обґрунтування поточної літератури в річних оглядах (1840-1845). Статті про А. С. Пушкіна, М. Ю. Лермонтова, М. В. Гоголя.

Співпраця в "Современнике". Програмний характер "поглядів ..." 1846 і 1847 рр .. Белінський-організатор і ідейний натхненник "натуральної школи". Судження про А. І. Герцена, І. А. Гончарова, І. С. Тургенева, Ф. М. Достоевського. Концепція реалізму, захист "гоголівського" напрямку. "Лист до М. В. Гоголя".

Участь Белінського в літературній полеміці з представниками слов'янофільської критики, "журнальним тріумвіратом", а також з А. В. Нікітенко і В. Н. Майковим.

Сподвижники В. Г. Белінського. В. Н. Майков, А. І. Герцен, Н. А. Некрасов. В. Н. Майков про творчість М. В. Гоголя і Ф. М. Достоевського, про "натуральну школу" і поточну літературу.

А. І. Герцен-критик. Полеміка зі слов'янофілами. Сенс духовної драми Герцена. Взаємини з демократичним рухом в Росії. Видавнича та просвітницька діяльність. Ідейно-естетична основа видань «Полярна зірка» і «Дзвін». Розробка основних проблем історії російської літератури (книга «Про розвиток революційних ідей в Росії»). Судження про роман І. С. Тургенева «Батьки і діти» («ще раз базарів»).

Літературно-критична діяльність Н. а. Некрасова. Боротьба за «натуральну школу», виступи проти «чистого мистецтва», розробка проблем типізації в літературі. Судження про

Пушкіна, Гоголя, Тургенєва, Л. Толстого, пушкінських і гоголівських традиціях в літературному житті.

Творча перекличка з В. Р. Белінським, виступи проти псевдопатріотичної літератури Ф. Булгаріна, М. Польового на початку 1840-х рр. Роль Н. А. Некрасова в складанні регулярного відділу «Нотатки про журналах» (1855-1856), в пропаганді, оцінки та публікації поетичних творів (робота «Російські другорядні поети»).

Традиції літературно-критичної творчості В. Г. Белінського в критиці і публіцистиці 1850-1880-х рр.

Слов'янофільська критика Літературна критична і публіцистична діяльність А. С. Хом'якова, І. в. і П. В. Кирєєвські, К. С. і В. С. Аксакових, Ю. Ф. Самаріна та інших. "Московські збірники" 1846, 1847 і 1852 рр., "Російська бесіда" та ін. Слов'янофіли і «Москвитянин».

Філософсько-естетичні та суспільно-політичні погляди слов'янофілів. Слов'янофіли про самобутність і народність літератури. "Огляд сучасного стану літератури" І. В. Кирєєвського як програмна стаття слов'янофільського руху. Естетичні основи слов'янофільської літературної критики в статтях А. С. Хомякова («про можливість російської художньої школи»). Дослідження російської народної творчості. Виступи проти негативного спрямування. К. С. Аксаков і Ю. Ф. Самарін про "натуральній школі" і некрасовських збірниках "фізіологія Петербурга" і "Петербурзький збірник". Оцінка К. С. Аксакових творчості Н. В. Гоголя («Кілька слів про поемі Гоголя «Мертві душі»). Ідейно-естетичний зміст полеміки В. Г. Белінського та слов'янофілів про Гоголя.

Слов'янофільська критика в 1850-е рр. Літературно-критичні публікації в журналі «Російська бесіда» (К. С. Аксаков «Огляд сучасної літератури»). Подальша доля слов'янофільських ідей і діячів (60-70-і РР. ХІХ ст.).

Літературно-критична діяльність представників «офіційної народності»

Зміст поняття «офіційна народність». Журнальний "тріумвірат" – Ф. В. Булгарін, Н. І. Греч, О. І. Сенковський, їх літературно-критична діяльність і видання: «Північна бджола», «Син Вітчизни» і «бібліотека для читання». Полеміка з М. В. Гоголем, В. Г. Белінським, представниками "натуральної школи".

Тема 4. Літературно-критичний процес кінця 1840-1860-х рр.

Соціально-політична та культурна ситуація. Своєрідність літературно-естетичного розвитку. Загальна характеристика розстановки сил і ідейних центрів тяжіння в російській журналістиці та літературній критиці другої половини ХІХ ст. Літературна критика як вираження актуальних соціально-політичних проблем часу.

» Похмура Семиріччя «1848-1856 Рр. ідейно-естетичні позиції журналів» Вітчизняні записки «і» Современник", їх роль у суспільно-літературному житті. Н. А. Некрасов – критик, редактор і видавець «Современника».

Диференціація в суспільно-літературному русі в період суспільного піднесення і урядових реформ (друга половина 1850-х – 1860-і рр.). Ідейно-політичні особливості демократичного руху. Поява нових видань («Російський вісник», російське слово», час "та ін.) і особливості розвитку популярних "сучасника" « "бібліотеки для читання" та ін.

Основні напрямки в літературно-критичному процесі, їх представники, видання (демократична критика, критика «чистого мистецтва», «почвенническая» і «органічна» критика). Ліберальні та консервативні газети та журнали. Закордонні видання А. І. Герцена і Н. П. Огарьова.

І. С. Тургенєв. Осмислення типології героїв російської літератури. "Гамлет і Дон Кіхот". Спогади про Белинском. Судження про творчість М. Є. Салтикова-Щедріна, Л. М. Толстого, про жанрові форми роману. Тургенєв про Пушкіна.

М. Н. Катков, його ідейно-естетична еволюція. Судження про А. С. Пушкіна, І. С. Тургенєва. Ставлення до реалістичного мистецтва, нігілізму, журнальної боротьби. Діяльність Каткова як видавця газети "Московские ведомости «і журналу» Російський вісник". Поняття

про» охоронні " ідеї та принципи в політиці, публіцистиці та журналістиці ("до якої партії ми належимо?») – 1862 р.). Письменники і критики, близькі до видань М. Н. Каткова.

Естетична (артистична) критика

Теорія «чистого мистецтва». Виступи проти тенденційності і утилітаризму за артистизм, свободу і незалежність літератури. Затвердження непорушної цінності краси і добра, утвердження пріоритету морального та етико-психологічного аспектів аналізу як головних критеріїв оцінки художніх творів та їх героїв. Опора на традиції естетики і критики В. Г. Белінського. Протиставлення «пушкінського» і «гоголівського» напрямків. Ідейно-естетична еволюція представників естетичного спрямування в критиці в 1840-1860-і рр. "Бібліотека для читання" як орган естетичної критики в 1850-1860-і рр. .. місце естетичної критики в літературному житті 1850-1860-х рр., участь у літературній полеміці.

А. В. Дружинін, його естетичні погляди і діяльність в якості співробітника «сучасника» і редактора «бібліотеки для читання». Ставлення до критики як до ціннісно-аналітичної бази літератури, полеміка з Н. Г. Чернишевським. Протиставлення артистичної та дидактичної поезії ("листи іногороднього передплатника...", "Критика гоголівського періоду російської літератури і наші до неї відносини"). А. В. Дружинін про творчість А. С. Пушкіна, Н. В. Гоголя, Ф. М. Достоєвського, Тургенева І. З. Л. Н. Толстого, Н. А. Некрасова. Високі оцінки творчості І. А. Гончарова, А. Н. Островського, А. А. Фета («Обломов», «Твори А. Островського», «Вірші А. А. Фета»). Статті про англійську літературу.

В. П. Боткін-критик. Своєрідність творчої особистості. Багаторічна дружба і творча співпраця з В. Г. Белінським. Боткін-співробітник "Современника" і соратник В. Г. Белінського і Н. а. Некрасова. Участь у серії статей "Російські другорядні поети" і у відділі «замітки про журнали". Еволюція поглядів у бік «артистизму». Судження про поезію. Стаття "твори А. Фета «як програмний виклад літературно-критичних і естетичних принципів» чистого мистецтва". Боткін про несвідоме "поетичне почуття" і високий позачасовий моральний ідеал художньої творчості.

Літературно-критичні судження та оцінки в епістолярній формі. В. П. Боткін про Тургенева, Л. М. Толстого, Достоєвського та ін.

Своєрідність індивідуальної творчої манери Боткіна. Залучення широкого історико-культурного контексту. Спеціальні роботи із зарубіжної літератури та мистецтва.

П. В. Анненков. Критичні виступи у "Вітчизняних записках" та "сучаснику". Позиція П. В. Анненкова в літературній боротьбі 40-60-х рр. обґрунтування поняття реалізму ("Нотатки про російську літературу минулого року", 1849 р.). Проблемно-аналітичний характер статей. Анненков про художність, «художницьку думку», етико-психологічні критерії оцінки літературних творів. Виступи проти фантастично-сентиментального напрямку в літературі (рання творчість Ф. М. Достоєвського). Підготовка і видання зборів творів А. С. Пушкіна. Роздуми про позитивного героя часу і літератури («Літературний тип слабкої людини»). Порівняльний аналіз творчості різних письменників («Характеристики: І. С. Тургенев і Л. Н. Толстой»).

Літературно-критичні погляди С. С. Дудишкіна, його судження про Белінського, Тургенева, Л. М. Толстого, А. Ф. Писемського.

Полеміка представників естетичної критики з Н. Г. Чернишевським і Н. А. Добролюбовим (про позитивного героя літератури, про творчість А. Н. Островського, І. С. Тургенева, Л. Н. Толстого, І. А. Гончарова).

Демократична критика

Літературна критика і журналістика демократичного спрямування. Основні етапи, видання, представники. Поглиблення концепції критичного реалізму. Участь представників демократичної критики в літературній полеміці.

«Сучасник.» » Коло «» сучасника " у другій половині 1850-х рр. Об'єднання кращих літературних сил країни. Н. Г. Чернишевський і Н. А. Добролюбов в "Современнике". » Розкол «в» Современнике «в кінці 1850-х рр .. сатиричний додаток "Свисток" і його особливості. Склад редакції та направлення журналу 1863-1866 рр.

«Російське слово». Г. Є. Благосветлова і його роль в демократичній журналістиці. Ідейні позиції «Русского слова». Д. І. Писарєв.

Полеміка між «Сучасником» і «Російським словом». Причини, об'єкти, учасники. Криза радикально-демократичних ідей і принципів журнальної діяльності.

Н. Г. Чернишевський і його місце в суспільно-літературній боротьбі

Дисертація «естетичні відносини мистецтва до дійсності» і робота «Нариси гоголівського періоду російської літератури " як головні маніфести демократичного спрямування в критиці. Вчення Чернишевського про прекрасне, піднесене, трагічне, про тенденційність мистецтва. Концепція російської критики «гоголівського періоду». Н. Г. Чернишевський про літературу «критичного спрямування». Судження Н. Г. Чернишевського-критика про А. С. Пушкіна, М. В. Гоголя, М. Є. Салтикова-Щедріна, Л. М. Толстого, його роль у формуванні демократичної літератури ("чи не початок зміни?»).

Н. А. Добролюбов. Поняття про "реальну критику". Вчення Добролюбова про народність літератури («про ступінь участі народності в розвитку російської літератури»), про авторський світогляд і ідейному змісті твору, розробка концепції «зайвої людини». Статті про творчість І. А. Гончарова («Що таке обломовщина?»), О. М. Островського ("темне царство", "промінь світла в темному царстві"), І. С. Тургенева ("коли ж прийде справжній день?»), Ф. М. Достоевського («Забиті люди»). Участь Добролюбова в літературній полеміці, різкість і прямолінійність суджень. Заслуги Добролюбова в розробці естетики реалізму, в боротьбі проти "чистого мистецтва".

Д. І. Писарєв. Місце критика в літературно-громадській боротьбі 60-х рр. та особливості світогляду. Д. І. Писарєв про соціалізм і природознавство. Поняття реалізму в системі поглядів критика («Реалісти»). Теза про "руйнування естетики", протиставлення реалізму і естетики («руйнування естетики», «Пушкін і Белінський»). Писарєв про відображення в художній літературі соціальних конфліктів і зображенні нових героїв. Судження Писарєва про творчість А. С. Пушкіна, І. С. Тургенева («Базаров»), А. Н. Островського («Мотиви російської драми»), Ф. М. Достоевського («Боротьба за життя», «загиблі і гинуть»), про роман Н. Г. Чернишевського " Що робити?". Парадокси критики Писарєва, своєрідність стилю, внесок у розвиток російської критики.

М. Є. Салтиков-Щедрін. Його внесок у розробку реалістичної критики, проблеми народності, тенденційності творчості. Судження про літературу в циклі «Наша громадська життя», про відображення суспільно-політичних проблем і протиріч у творчості Ф. М. Достоевського, Ф. Я. Решетнікова, І. Я. Оммулевского. Участь у полеміці з журналами «Русское слово», а також «Час» і «Епоха», виступи проти натуралізму і «чистого мистецтва».

М. А. Антонович і його роль в "Современнике". Полеміка з Д. І. Писарєвим і В. А. Зайцевим. М. А. Антонович і полеміка про роман І. С. Тургенева «Батьки і діти». («Асмодей нашого часу»). Оцінки творчості Н. а. Некрасова, Ф. М. Достоевського. М. А. Антонович про світогляд і політичні погляди письменників, про вплив літератури на суспільне життя.

В. А. Зайцев-критик "російського слова". Радикалізм, парадоксальність і епатажний стиль суджень. Огляди "перли і адаманти російської журналістики". Оцінки творчості В. Г. Белінського, М. Ю. Лермонтова, Н. А. Некрасова. Участь у полеміці з «Современником».

Н. В. Шелгунов. Літературно-критична і публіцистична діяльність. Стаття "Російські ідеали, герої і типи". Концепція "народного реалізму" в літературі та розробка типології героїв-різочинців («Народний реалізм в літературі»). Шелгунов про літературу 1840-х і 1860-х рр .. оцінка творчості І. С. Тургенєва, Н. Г. Чернишевського, І. А. Гончарова. «Органічна» і «почвенническая» критика

Журнали братів Достоевських «Час» і «Епоха» і їх місце в літературному житті 1860-х рр.

А. А. Григор'єв і «молода редакція» «Москвитянина» 1850-1856 рр .. «Органічна критика» Григор'єва, її основні положення та програмні статті. А. А. Григор'єв про мистецтво як про особливу форму життя, про художнє і наукове пізнання; про народність літератури. Зближення Григор'єва з журналами «Час» і «Епоха». Полеміка з демократичною критикою. А. А. Григор'єв про творчість А. С. Пушкіна, І. С. Тургенєва, А. Н. Островського, Н. А. Некрасова ("погляд на російську літературу зі смерті Пушкіна", "І. С. Тургенєв і його діяльність; з приводу роману" Дворянське гніздо»; "Після" Грози "Островського", "Вірші Н. Некрасова").

Н. Н. Страхов і його співпраця в журналах " час "і" епоха". Боротьба проти «нігілізму» і «західних впливів». Статті про А. С. Пушкіна; І. С. Тургенєва, Ф. М. Достоевському, Л. Н. Толстом.

Ф. М. Достоевський-критик. Ф. М. Достоевський про «грунті», загальнолюдському потенціалі російської православної духовності «всесвітньої чуйності» російського народу, філософсько-історичному своєрідності вітчизняної літератури («Ряд статей про російську літературу»). Полеміка з демократичною критикою про сучасне мистецтво і нігілізм («Г. – бов і питання про мистецтво»). Літературно-критичні матеріали в «Щоденнику письменника». Судження про В. Г. Белінського і А. І. Герцена, про творчість І. С. Тургенєва, Н. А. Некрасова, Л. М. Толстого та ін. Достоевський про А. С. Пушкіна і його місце в історії російської літератури («Мова про Пушкіна»).

Тема 5. Літературно-критичний процес 1870-1880-х рр. Народницька (соціологічна) критика

Своєрідність літературно-суспільного життя 1870-1880-х рр. Центральна роль проблеми народу та інтелігенції, її універсальність та багатоаспектність. Народницький рух в 1870-1890-і рр .. легальні («Вітчизняні записки», «Дело», «Російське багатство», «Слово», «Північний вісник», "Російська думка") і нелегальні видання. Роль "Вітчизняних записок" і "Дела" в літературному русі народництва.

Розвиток традицій «реальної критики», критерії соціально-прагматичної функціональності мистецтва. Синтез літературно-критичної, соціально-філософської та релігійно-етичної проблематики в статтях, присвячених художнім творам.

Пріоритет газетної критики над журнальної в 1870-1880-і рр .. поява "масової" літературної критики. Інформаційна насиченість, оперативність, відсутність аналітичної глибини і принципової концептуальності ідейного змісту, узагальнень, прихильність факту, доступності, масовості. Жанри газетної критики: літературний репортаж, огляд, хроніка, портрет.

"Голос" А. А. Краєвського. "Московские ведомости «(і щотижневий додаток до них» сучасний літопис") М. Н. Каткова. «Тиждень» Л. А. Гайдебурова. Неославянофильские газети. "Новий час" А. С. Суворіна. Судження про прогрес, про творчість І. С. Тургенєва, Л. М. Толстого, М. Є. Салтикова-Щедріна, М. Горького.

І. А. Гончаров. "Мільон терзаний «як одна з кращих критичних статтею про комедію А. С. Грибоедова»Горе від розуму". Судження про "грозу" О. М. Островського. Автобіографічні, загальноестетичні питання та оцінка роману "обрив" у критичних нотатках "краще пізно, ніж ніколи", "наміри, завдання та ідеї роману»обрив".

Літературно-критичні та загальноестетичні роботи Л. М. Толстого. «Що таке мистецтво?» Судження про ідейно-художню своєрідність власної творчості. Відгуки на твори Фета, Достоевського, Чехова, Горького.

Н. К. Михайлівський – провідний публіцист і критик народницького спрямування. Редакторська та видавнича діяльність («Вітчизняні записки»). Соціологічні засади літературно-критичної позиції («суб'єктивно-соціологічний метод»). Соціально-історична концепція Михайлівського («Що таке прогрес», «Герої і натовп»). Пропаганда реалізму та суспільної спрямованості літератури. Сильні і слабкі сторони критичного методу Михайлівського в статтях "Десниця і шуйця Льва Толстого" і "жорстокий талант". Оцінка творчості І. С. Тургенева («про Тургенева»). Михайлівський-редактор журналу "Русское богатство". Судження про творчість А. П. Чехова, М. Горького, Л. Н. Андрєєва («Дещо про Чехова», «Ще раз про пана Максима Горького і його героїв»). Оцінки нового, символічного, мистецтва і його представників («російське відображення французького символізму»). Боротьба проти декадансу в літературі.

А. М. Скабичевський, його статті про творчість Л. Н. Толстого, А. П. Чехова, письменників-народників.

П. Л. Лавров. Виступи проти реакційної літератури і розробка проблеми позитивного героя часу. Оцінка творчості І. С. Тургенева. Програмний характер статті " листи провінціала про завдання сучасної критики».

П. Н. Ткачов. Судження про тенденційність мистецтва, натуралізм, про творчість письменників-народників. Негативні оцінки творів Л. Н. Толстого («Салонне мистецтво»). Своєрідність творчості Достоевського в критиці Ткачова («Хворі люди», «Літературне попури», «Нові типи «забитих людей»). Дослідження особливостей зображення народу в літературі («Мужик в салонах сучасної белетристики»).

Змістовний модуль 3. Російська критика і журналістика ХХ століття.

Тема 6. Літературна критика 1890-х рр. ХІХ ст.-початку ХХ ст.

Літературна критика в 1890-1910-х рр. і нова розстановка сил в літературі. Час «тисячі вір» (Н. С. Гумільов). Своєрідність літературного процесу і журналістики.

Літературно-художнє та філософсько-Публіцистичне відчуття рубежу історії та культури, зміни літературних поколінь. Поняття про» срібному столітті " російської культурної історії. Спроби підбити підсумки розвитку російської класичної літератури і визначити напрямки її майбутньої історії («Чому ми відмовляємося від спадщини 60-70-х років?»В. В. Розанова,» Російські критики" А. Волинського та ін.). Літературно-критичні дискусії 1890-х рр. «Російське багатство», «Російська думка», «Життя», «Світ Божий» та інші видання рубежу століть. Масова популярна критика і публіцистика. Ставлення до "публіцистичної", ліберально-народницької критики і спадщини В. Г. Белінського. Релігійно-філософське, традиційно демократичне, модерністські та марксистське напрями в літературно-журнальній критиці.

Традиції соціологічної (демократичної і народницької) критики в роботах Н. К. Михайловського, А. М. Скабичевського, І. І. Іванова та ін.

Виникнення декадентських теорій, формування модерністських течій в літературі і критиці. Суб'єктивно-ідеалістичні течії в літературній критиці. Пошуки філософської основи «нової критики». Ю. І. Айхенвальд і теорія «інтуїтивної» або «іманентної» критики («Силуети російських письменників»). Імпресіоністська критика І. Анненського («Книга відображень»). Ретроспективні екскурси в історію російської літератури В. В. Розанова, його судження про А. С. Пушкіна, М. Ю. Лермонтова, М. В. Гоголя, Ф. М. Достоєвського, про російських символістів.

Символістська критика. Символісти про мистецтво як про інтуїтивну форму пізнання таємничої сутності світу і душі людини. Основні видання.

Художньо-філософські принципи літературної критики В. С. Соловйова та її вплив на літературно-критичну діяльність символістів («Краса в природі», «Загальний сенс мистецтва»). Особливості тлумачення спадщини російських класиків. В. С. Соловйов про А. С. Пушкіна («Доля Пушкіна»), М. Ю. Лермонтова («Лермонтов») Ф. М. Достоєвського («Три мови в пам'ять Достоєвського») та ін. Класичні літературно-критичні роботи з вітчизняної поезії («Про ліричної поезії»). Д. С. Мережковський-критик. Виступ проти традицій реалізму і публіцистичної критики. Робота «Про причини занепаду і нові течії сучасної російської літератури». Філософські основи і принципи суб'єктивного релігійно-художнього методу в критиці, його втілення в дослідженнях творчості російських поетів і письменників-класиків Н. В. Гоголя, Л. Н. Толстого, Ф. М. Достоєвського, Н. А. Некрасова, Ф. В. Тютчева («Л. Толстой і Достоєвський», «Дві таємниці російської поезії») і сучасників.

Своєрідність літературно-критичних позицій В. Брюсова, А. Блока, А. білого, Вяч. Іванова, М. А. Волошина.

В. Я. Брюсов як теоретик «нової поезії». Його судження про символізм (передмови до збірок «Російські символісти», «Ключі таємниць», «Далекі і близькі» та ін). Еволюція Брюсова від містики до реалізму». Оцінки творчості Горького, Маяковського, пролетарської поезії.

А. А. Блок про символізм і романтизм, про місце художника в «страшному світі». Оцінки творчості сучасників і поетів XIX ст. Блок про А. А. Григор'єва, Л. Н. Толстом, М. Горьком. Статті «про драму», «про реалісти», «про театр». Розробка проблем інтелігенції і мистецтва, інтелігенції і народу, інтелігенції та революції («Народ і інтелігенція», «Інтелігенція і революція»). Музична і артистична символіка в статтях Блоку.

А. Білий-критик. Програмні статті про символістське мистецтво та релігійне мислення, про суб'єктивність художньої творчості та його переважання над реальністю («символізм», «Луг Зелений» та ін.). Судження про творчість Гоголя, Л. Толстого, Достоєвського, Чехова, поетів-символістів.

Марксистська критика і журналістика. Соціологічно-класовий підхід до мистецтва. Питання про "партійність літератури". Р. В. Плеханов про громадську пафосі літературного народництва, про творчість Н. А. Некрасова, Л. Н. Толстого, М. Горького. Діяльність А. В. Луначарського як літературного критика. Виступи проти формалізму і «чистого мистецтва», пропаганда демократичних ідей, зв'язку літератури з громадською боротьбою. А. В. Луначарський про творчість Ф. М. Достоєвського, Л. М. Толстого, М. Горького, А. І. Купріна, І. А. Буніна та ін. В. В. Воровський і його виступи проти літературного модернізму. Марксистське тлумачення традицій критичного реалізму, статті про В. С. Тургенєві, А. П. Чехова, А. В. Куприне, В. А. Буніна, М. Горькому («Зайві люди»; «Базарів і Санін»; «Дві матері»; «Про М. Гіркий»).

Критична спадщина М. Горького дореволюційного періоду. Виступи проти декадентів («Поль Верлен і декаденти»). Судження про значення російської класичної літератури («Руйнування особистості»), про творчість Л. Н. Толстого, А. П. Чехова, Ф. М. Достоевського

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовний модуль 1. Російська критика і журналістика XVIII століття.												
Тема 1. Критика як наука.	10	1				9						
Разом за змістовим модулем 1	10	1				9						
Змістовний модуль 2. Російська критика і журналістика XIX століття.												
Тема 2. Романтичні течії в літературній критиці (1810-1830-е рр.)	4	2	2									
Тема 3. Становлення і розвиток реалістичної критики 1830-1840-і рр ..	4	2	2									
Тема 4. Літературно-критичний процес кінця 1840-1860-х рр.	4	2	2									
Тема 5. Літературно-критичний процес 1870-1880-х рр.	10	1				9						
Разом за змістовим модулем 2	22	7	6			9						
Змістовний модуль 3. Російська критика і журналістика XX століття.												
Тема 6. Літературна критика 1890-х рр. XIX ст.-початку XX ст.	13	2	2			9						
Разом за змістовим модулем 3	13	2	2			9						
Усього годин	45	10	8			27						
Модуль 2												
ІНДЗ	4		-	-	4				-	-	-	
Усього годин	49	10	8		4	27						

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Трагедія О. С. Пушкіна "Борис Годунов" у критиці 1820-30-х років	2
2.	В. Г. Белінський	2
3.	Реальна критика	2
4.	Естетична критика	2
	Всього	8

6. Теми практичних занять

7. Теми лабораторних занять

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Специфіка критики як науки	9
2.	Реальна критика	9
3.	Символістська критика	9
	Всього	27

9. Індивідуальні завдання

Написати критичний відгук на художній літературний твір (за вибором студентів), спираючись на критичний досвід попередніх поколінь.

10. Методи навчання

Лекційні та семінарські заняття, конспектування, аналіз текстів, обговорення.

11. Методи контролю

Опитування на практичних заняттях; ІНДЗ; МКР, контроль самостійної роботи студентів, іспит.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота						Сума
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	
15	15	20	15	15	20	

Шкала оценивания: национальная и ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для экзамену, курсової роботи, практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Темы рефератов

1. От петровских «Ведомостей» - к «Санкт-Петербургским ведомостям»: этапы становления первой русской печатной газеты.
2. Роль Ломоносова в развитии русской журналистики.
3. Особенности публицистики А.П. Сумарокова в журналах «Трудолюбивая пчела», «Праздное время в пользу употребленное»
4. Сатирические журналы 1769 года о положении крепостных крестьян в России.
5. Полемика журналов времен Екатерины II о принципах и границах сатиры.
6. Екатерина II - журналист.
7. Жизнь и творчество Н.И. Новикова.
8. «Собеседник любителей русского слова»: противостояние Екатерины II и Д.И. Фонвизина.
9. Сатирические выступления И.А. Крылова в журналах «Почта духов», «Зритель» и «Санкт-Петербургский Меркурий»
10. Особенности литературной критики «Московского журнала» Н.М. Карамзина. Литературные альманахи декабристов.
11. «Северная пчела» Ф.В. Булгарина - родоначальница российской «желтой прессы»
12. Журнал «Библиотека для чтения» О.И. Сенковского и причины его популярности.
13. «Московский телеграф» Н.А. Полевого: история создания, круг сотрудников, особенности содержания.
14. Литературно-критическая деятельность Н.И. Надеждина.
15. Журнал «Современник» при А.С. Пушкине.
16. Славянофилы и русская журналистика
17. «Отечественные записки» А.А. Краевского: до и после Белинского.
18. Жанр литературного обозрения в творчестве В.Г. Белинского.

Литература для конспектирования

В. Г. Белинский

Литературные мечтания

О русской повести и повестях г. Гоголя

Горе от ума

«Герой нашего времени» М. Лермонтова

Сочинения А. Пушкина (*фрагменты*)
Похождения Чичикова, или «Мертвые души» Гоголя
Взгляд на русскую литературу 1847 г.
Н. Г. Чернышевский
Очерки гоголевского периода русской литературы (*фрагменты*)
«Детство», «Отрочество», «Военные рассказы» Л. Толстого
Не начало ли перемены?
Н. А. Добролюбов
Что такое обломовщина?
Когда же придет настоящий день?
Темное царство (*фрагменты*)
Луч света в темном царстве
Забитые люди
Д. И. Писарев
Базаров
Мотивы русской драмы (раздел о драме «Гроза» А. Н. Островского)
Пушкин и Белинский
А. И. Герцен
О развитии революционных идей в России (*фрагменты*)
И. А. Гончаров
Мильон терзаний
Н. К. Михайловский
Десница и шуйца Льва Толстого
Жестокий талант
В. С. Соловьев:
Три речи в память Достоевского (2-я речь)
М. Горький
Поль Верлен и декаденты
В. В. Розанов
Три момента в развитии русской критики
Д. С. Мережковский
О причинах упадка и новых течениях современной русской литературы

13. Методичне забезпечення

1. Лекционные материалы.

14. Рекомендована література

Базова

1. Кулешов В. И. История русской литературной критики XVIII – начала XX века./ В.И. Кулешов. – М., 1991.
 2. История русской литературной критики: Учеб. для вузов/ Под ред. В. В. Прозорова. – М., 2002.
 3. Недзвецкий В.А. Русская литературная критика XVIII – XIX веков. Курс лекций. / В.А. Недзвецкий – М., 1994.
- Татарина Л.Е. Русская литература и журналистика XVIII века: Учебник./ Л.Е. Татарина – М., 2001.

Допоміжна

1. История русской критики (Серия «Библиотека русской критики») – продолжающееся издание:
 - Критика XVIII века. – М., 2002.
 - Критика первой четверти XIX века. – М., 2002.

- Критика 40-х гг. XIX века. – М., 2002.
 - Критика 50-х гг. XIX века. – М., 2002.
 - Критика 60-х гг. XIX века. – М., 2003.
 - Критика 70-х гг. XIX века. – М., 2002.
 - Критика русского символизма: В 2 т. – М., 2002.
 - Критика начала XX века. – М., 2002.
 - Критика русского постсимволизма. – М., 2002.
2. Русская литературная критика XVIII–XIX веков. Хрестоматия / Сост. В. И. Кулешов. – М., 1978.
3. Соколов А. Г., Михайлова М. В. Русская литературная критика конца XIX – начала XX века: Хрестоматия. – М., 1982.
4. Очерки истории русской литературной критики. Т. 1. XVIII – первая четверть XIX в. – Л., 1999.

15. Інформаційні ресурси

1. Литературно-художественный журналы. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://rucont.ru/collections/259>
2. Русский филологический портал. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.philology.ru
3. Российские электронные библиотеки: Информационно-интерактивный портал. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.elbib.ru
4. Словарь литературоведческих терминов. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.gramma.ru
5. Фундаментальная электронная библиотека «Русская литература и фольклор» (ФЭБ). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.library.ru